

MYKOLAS KLEOPAS OGINSKIS. „LAIŠKAI APIE MUZIKĄ“ (du pirmieji laišakai, autoriaus rašyti bičiuliams)

LIETUVOS
KULTŪROS
TARYBA

Mykolo Kleopo Oginskio
250-osios gimimo metinės

UNESCO minima sukaktis

PIRMASIS LAIŠKAS

1828 m. balandžio 18 d., Florencija

Pone! Mane labai maloniai paglostė jūsų žodžiai apie mano talentą muzikai, tad, perskaitęs jūsų malonų laišką, kurį ką tik gavau, ir sulaukęs palankaus įvertinimo bei gavęs jūsų kvietimą, noriu išdėstyti savo mintis apie muziką bendrais bruožais, taip pat apie žymiausius kompozitorius ir muzikantus, su kuriais teko susipažinti arba jų klausytis. Vis dėlto privalau būti sąžiningas ir išsklaidyti jūsų iliuzijas dėl mano muzikinio talento. Iš tikrųjų turiu tik gerą klausą, giliai jaučiu harmoniją ir turiu skonį, kurį susiformavau klausydamasis ir dažnai grodamas gerą muziką. Jei man keletą kartų pavyko sukurti nedidelės apimties menkniekių, kuriuos mėgėjai ir net labiausiai nusipelnę muzikos specialistai kuo palankiausiai įvertino, jei kartais suspurdėdavo kieno nors jautri širdis, kurios virpesiai sutapdavo su manosios širdies virpesiais, jei grodamas kurį nors mano polonezų arba dainuodamas romansą brutalių aistrų draskomas žmogus atgaudavo rimtį ir ramybę, negalėčiau teigti, kad tai nutiko dėl mano ypatingo talento, kurio niekada neturėjau, ar dėl gilaus muzikos išmanymo. Nesakau, kad nekreipiau dėmesio į kompozicijos taisykles ar vaikystėje per mažai laiko skyrčiau žymėtinio boso¹ pratyboms bei muzikos teorijai, nes man buvo liepiama tai daryti, bet prisipažįstu, kad viso to tikrai nemėgau ir ta veikla atrodė įkyri, nuobodė ir varginanti, kaip būna žmogui, tyrinėjančiam abstraktų dalyką, kurio naudingumo nesupranta; toks darbas iščiulpia jo jėgas, bet neteikia malonumo.

Man ne kartą yra tekę sėsti prie pianino, kai galvoje knibždėjo muzikos taisyklės ir vokiečių, prancūzų bei italų autorių kūrinių subtilybės... [sivaizdavo galįs lygiuotis su Haidnu², Mocartu³ ir t. t... Deja! Dažniausiai pakildavau nuo instrumento, nesulaukęs nė vienos išganingos minties, ir kiekvieną dieną vis geriau ėmiau suvokti, kad kūrybai taisyklių nepakanka, nes jos neįkvepia.

Atsidūriau panašioje situacijoje kaip su šachmatais, kuriuos labai mėgau ir nuo mažumės turėjau įgimtų gabumų žaisti. Ilgai žaidžiau pagal savo metodą, naudodamasis apie šį žaidimą įgytomis žiniomis. Žaidžiau greitai, mano kombinacijos beveik visada būdavo teisingos, suregzdavau gerą puolimo planą ir dažnai laimėdavau partiją prieš stipresnius už save priešininkus. Tada kilo noras mokliškai pagrįsti tai, kas iki tol buvo tik pramoga, ir aš pradėjau mokytis pas šachmatininką žyduką Paryžiaus *Café de Foix*⁴, ėmiau itin

atidžiai studijuoti Filidorą⁵, Algajerį bei kitus knygų apie šachmatus autorius. Mano mintys ėmė veltis ir, užuot daręs pažangą, pradėjau suvokti daug mažiau, nei iki tol.

Tada mečiau knygas ir ėmiau kliautis pats savimi bei sugrįžau prie senojo žaidimo metodo, ir tik po kelerių metų supratau turįs šiojį tokį talentą, tad šiandien galiu žaisti su geriausiais žaidėjais.

Tikrai nesmerkiu tų, kurie nagrinėja didžiųjų šachmatų išminčių knygas, ir dar mažiau tuos, kurie muziką pianinui kuria remdamiesi muzikos mokslininkų teoretikų darbais, bet esu įsitikinęs, kad negalima gerai žaisti šachmatais, jei tavo protas netinka tam žaidimui, ir negalima įvertinti bei pajusti muzikos grožio ar tuo labiau būti kompozitoriumi, jei tam neturi įgimto, nors ir mažičio polinkio.

Niekada nekūriau pagal užsakymą, niekada nekilo mintis kurti apgalvotą ir teorija pagrįstą muziką ir dirbti valandų valandas. Garsus ir moduliacijas man pasufleruodavo entuziazmo protrūkis, meilė, draugystė arba gaudulys, kartais skausmas arba gilus sielvaratas, kūrinyje perteikdavau mane apėmusius jausmus ir sielos būklę.

Retai imdavausi perdaryti pirmąją improvizaciją. Kai šviežia galva pataisydavau kūrinių, kokybė ir jausmų raiška nepagerėdavo, tad dažnai jausdavau malonumą, kai draugai pripažindavo, įvertindavo ir pritardavo, kad sėkmingesnis buvo pirmasis, įkvėpimo paskatintas variantas.

Dabar jūs supratote, Pone, jog rašėte tikrai ne muzikos teoretikui, bet mėgėjui, kurio vienintelis nuopelnas yra tas, kad gyvai jaučia muzikos ekspresiją ir ją objektyviai vertina širdimi be išankstinio nusistatymo. Jei mūsų susirašinėjime (kurį jūs išprovokavote) paaiškės, kad mano nuomonė apie muziką, taip pat apie kompozitorius ir muzikantus ne visada sutampa su publikos nuomone, galbūt ir su jūsų, neturėtumėte dėl to įsižeisti, nes noriu jums išsakyti tik tai, ką galvoju, o mano nuomonė negali visada būti tokia, kaip visų.

Nuoširdžiai jūsų ir t. t. M. O.

¹ Žymėtinis bosas – skaitmeninis bosas. Supaprastinta harmonijos užrašymo sistema, skirta improvizuoti klavišiniai, styginiais (liutnios šeimos) instrumentais akordine, ornamentine maniera. Rašomos tik žemutinio balso natos su sąskambius nurodanciais skaitmenimis. (D. M.)

² Francas Jozefas Haidnas (Franz Joseph Haydn). Kompozitorius, austrų klasikinės muzikos pradininkas. Gimė 1732 m. kovo 31 d. Rorau (Žemutinė Austrija). Iš viso sukūrė daugiau negu tūkstantį kūrinių. Labiausiai jis pagarsėjo ir iki šiol žinomas kaip simfonijų autorius (iš viso jo autorystei priskiriamos 104 simfonijos). Parašė oratorijas *Pasaulio sutvėrimas* ir *Metų laikai*, daugiau negu 80 styginių kvartetų, 13 mišių, nemažai sonatų ir trio fortepilonui, koncertų, menuetų ir kitų muzikinių kūrinių. Mirė 1809 m. gegužės 31 d. (D. M.)

³ Wolfgangas Amadėjus Mocartas (Johann Chrysostomus Wolfgangus Theophilus Mozart). Austrų kompozitorius, vienas žymiausių ir įtakingiausių klasicizmo laikotarpio muzikos kūrėjų. Gimė 1756 m. sausio 27 d. Zalcburge. Kūrė menuetus, sonatas, kvartetus, simfonijas, iš kurių labiausiai žinomos yra *Pr-*

hos simfonija D-dur (K.504), simfonijos Es-dur (K.543), g-moll (K.550), C-dur (Jupiterio simfonija, K.551), Hafnerio simfonija (K.385), Linco simfonija (K.425). Tarp garsiausių jo kūrinių yra ir zingspylis *Pagrobimas iš Seralio*, operos *Figaro vedybos*, *Don Žuanas*, *Visos jos tokios*, *Užburtoji fleita*. Paskutiniojo savo kūrinio (*Requiem*) kompozitorius nesusėpė pabaigti. Tai, mirus J. A. Mocartui, padarė jo mokinys Francas Ksaveras Ziusmajeris. Mirė 1791 m. gruodžio 5 d. Vienoje. (D. M.)

⁴ Turbūt šis pavadinimas užrašytas klaidingai. Tikėtina, kad autorius pasakoja apie žymią Paryžiaus kavinę *Café de la Paix*. (T. S.)

⁵ Francas Andre Danikanas Filidoras (Francois Andre Danican Philidor). Prancūzų kompozitorius ir geriausias XVIII a. vidurio šachmatų žaidėjas bei teoretikas. Gimė 1726 m. rugsėjo 7 d. Drė (Dreuh, Prancūzija). Jis buvo plačiai žinomas kaip vodevilių, komiškų operų autorius. Savo kūryba darė didelę įtaką komiškosios operos vystymuisi. 1749 m. išleido knygą *Analyse du jeu des Echecs* (*Šachmatų žaidimo analizė*), kuri yra išversta į daugelį pasaulio kalbų ir yra laikoma viena iš geriausių knygų, kada nors parašytų apie šachmatų žaidimą. Mirė 1795 m. rugpjūčio 31 d. Londone (Didžioji Britanija). (D. M.)

ANTRASIS LAIŠKAS

*Florencija, 1828 m. gegužės 15 d.*¹

Pone! Neketinau šiame laiške vėl kalbėti apie save, bet jūs to pageidaujate ir man malonu išpildyti jūsų norą.

Prašote daugiau papasakoti apie savo muzikinę kūrybą ir konkrečiai apie tą polonezą, apie kurį tiek daug girdėjote, – garsųjį Oginskio polonezą. Jūs pageidaujate išgirsti, kodėl jis taip išgarsėjo ir kodėl visuomenėje pasklido gandai apie tragišką jo autoriaus galą? Skubu patenkinti jūsų smalsumą, tik perspėju, kad kai kurios smulkmenos pasirodys neįdomios, bet bus ir tokių, iš kurių smagiai pasijuoksite.

1792 metų rudenį, taigi, daugiau negu prieš trisdešimt penkerius

metus, kūriau, arba, tiksliau pasakius, improvizavau tą polonezą Varšuvoje. Tuo metu regėjau nerealių meilės vizijas. Tai truko neilgai, bet šis periodas dvelkė rimtimi, ramybe ir laime. Tai buvo mano antrasis polonezas. Pirmasis, parašytas si bemol tonacija², buvo labai populiarus Varšuvoje, nes vertintinas už paprastumą ir estetiką. Jo privalumas tas, kad trumpas – viso labo dvidešimt taktų³, ir pastebėta, kad sugebėjau kiekvieną polonezo dalį (kartu su trio) baigti ekspresyviomis melodijomis, kurios skyrėsi nuo įprastų, todėl du paskutiniai taktai, po kurių prasidėdavo nauja kiekvienos dalies repriza⁴, tapo ne tokie monotoniški.

Mano antrasis polonezas fa mažor⁵ su trio fa minor⁶ sukėlė dar daugiau atgarsių ir imta pranašauti, kad imuosi keisti polonezų moduliacijas, nes iki to laiko šalyje tai buvo aukštuomenės šokiai, atspindintys nacionalinį charakterį ir sujungiantys dainavimą, ekspresiją, estetiką ir jausmus.

Prisipažinsiu, antrasis polonezas man pačiam padarė nepaprastą įspūdį, ir keletą savaičių grojau jį jausdamas didelį malonumą, bet man niekada nekilo mintis, jog jis turės visuotinį pasisekimą šalyse, kuriose nuskambės, ir kad, prabėgus trisdešimt penkeriems metams, išliks toks pat garsus, koks buvo iš pradžių.

Kai po mums nesėkmingos 1792 metų kampanijos rusai užėmė Varšuvą, mano neseniai sukurtas polonezas nukeliavo į Sankt Peterburgą, kur buvo šokamas Jekaterinos II⁵ dvare kaip *Oginskio polonezas*. Jis buvo aranžuotas visų rūšių instrumentams, kaip kariška muzika buvo atliekamas kariuomenės paraduose, o visose Sankt Peterburgo aukštuomenės sueigose buvo grojamas tai pianinu, tai arfa.

Prisipažinsiu, polonezas sukėlė visuotinį susižavėjimą ir dėl jo iš dalies svetingai buvau sutiktas Sankt Peterburge 1793 metais,

(Nukelta į 12 p.)

Florencija. Vyto Rutkausko nuotrauka

(Atkelta iš 11 p.)

kai atvykau reikalaujamas grąžinti sekvestruotas žemes. Tuo metu mano širdį slėgė skausmas ir liūdesys dėl tėvynės nelaimių, buvau beveik nuskurdęs, tad mažiau tikrai ne apie muziką, tačiau, kur tik bepasirodydavau, visi žavėjosi mano polonezu, ir visuose salonuose, kuriuose stovėdavo pianinas, buvau prašomas groti jį dar ir dar, kol visiškai išsekdavau.

Maždaug po dviejų mėnesių išvykau iš Sankt Peterburgo ir daugelį metų apie polonezą nebegalvoju. Per tą laiką susirinko nelaimingasis 1793 metų Seimas, įvyko 1794 metų sukilimas, o po pastutiniojo Lenkijos padalijimo – aštuoneri emigracijos metai.

Meilė muzikai sugrįžo, kai 1794 metais prisidėjau prie tėvynės gynėjų ir savo šaulių pulkui sukūriau maršą bei parašiau jam žodžius; tas maršas buvo atliekamas ir kituose pulkuose. Tada kūriau kariškas ir patriotines dainas, turėjusias didelį pasisekimą, nes jos stiprino ginklo draugų jėgas ir entuziazmą.

Po tragiškos sukilimo baigties ir tėvynės žlugimo mano protas susijaukė. Buvau priverstas sprukti iš tėvų žemės, nuskurdau, mane apniko liūdniausios mintys ir aš dažnai puldavau į nevilį, tad kurti muziką neturėjau nei laiko, nei polinkio, nei noro. Jei klajodamas emigracijoje netikėtai pakeliui užtikdavau pianiną, nevalingai prie jo prieidavau ir lyg klidedamas išspausdavau liūdunus, širdį veriančius, kartais audringus garsus. Pamiklinęs pirštus keletą valandų grodamas, dažniausiai prastu instrumentu, nustebdavau suvokęs, kad improvizavau tokias liūdnas temas, fantazijas ir melodijas, kad jos būtų išspausdusios ašarą net ir patiemis nejauciausiems žmonėms.

Reikėtų pabūti mano vietoje, kad suprastum, ko verta tokia kūryba. Beje, po kurio laiko ją pamiršau, ir taip liko neužrašyta! To meto muziką primena tik keli liūdni polonezai, kuriuos sukūriau, turėdamas šiek tiek daugiau laisvo laiko Neapolyje, Konstantinopolyje, o vėliau Paryžiuje ir Berlyne. Juose atsispindi, kokie jausmai tuo metu buvo mane užplūdę.

1797 metų pradžioje, atkakliai prašomas keleto tautiečių, parašiau karinį maršą lenkų legionieriams⁸ Lombardijoje. Paryžiuje garsus klarinetistas Lefevras (Lefèvre)⁹ aranžavo visiems pučiamiesiems instrumentams. Po kelių dienų jis buvo atliktas Švento Roko bažnyčioje Teofilantropų susirinkime, dalyvaujant daugybei įvairiausios publikos. Jis sulaukė audringiausių plojimų, iš visų pusių aidėjo bis, bis, nes visi troško jį vėl išgirsti. Pirmą kartą mano, kaip kompozitoriaus, savimeilė buvo labai maloniai paglostyta ir tos dienos niekada nepamiršau.

Vėl grįžtu prie savo polonezų, ketindamas daugiau papasakoti apie parašytą *in fa*, kuriuo taip domitės. Buvo jau praėję maždaug dešimt metų nuo jo parašymo, kai imperatoriaus Aleksandro¹⁰ valdymo pradžioje gavau leidimą grįžti į Rusiją ir 1802 metais atvykau į Sankt Peterburgą.

Pirmasis mano vaikystės muzikos mokytojas Kozlovskis (Kozłowski)¹¹, kuris tuo metu buvo visų Jo Imperatoriškosios Aukštybės teatrų Sankt Peterburge ir Maskvoje direktorius, parodė tris mano polonezų, kurių pirmasis buvo *in fa*, partitūras, užrašytas Vienoje, Berlyne ir Leipcige. Kozlovskis manė, kad jose pilna netikslumų, nes, be abejo, neturėta geros rankraščio kopijos. Jis prašė manęs duoti jam savo muzikinius kūrinius, kuriuos sugebėjau išsaugoti, ir leisti juos išspausdinti savo sąskaita pas muzikos prekių pirklių Dama¹² Sankt Peterburge.

Tada pasirodė pirmasis mano polonezų ir antrasis prancūziškų ir itališkų melodijų rinkinys. Pastarojo, mano nuomone, spausdinti nevertėjo. Labai nuliūdau pamatęs abu rinkinius, išspausdintus ant tokio prasto popieriaus ir su tokia daugybe netikslumų, kad niekada neatleidau sau, jog patikėjau juos savo senajam draugui Kozlovskiiui. Tačiau negalėjau jo kaltinti aplaidumu, nes, spausdinant kūrinius, jis labai sirgo, todėl negalėjo pats kontroliuoti darbo.

Kitus devynerius metus nieko negirdėjau nei apie savo garsųjį polonezą *in fa*, nei kokių nors gandų apie jo autorių, kol 1811 metais į Sankt Peterburgą atvyko vienas mano draugas ir atvežė iš Leipcigo egzempliorių su trimis mano polonezais. Jo įžangoje buvo ilgas paaškinimas vokiškai, kurio vertimą pateikiu.

„Mėgstama kurti fikcijas apie garsius žmones, kurie žinomi dėl juos išgarsinusių įvairiausių žanrų kūrinių. Vienas gandas apie šių polonezų autorių turėtų būti paviešintas, jis tikrai pralinksmins patį autorių.“

Buvo manoma ir visoje Vokietijoje daug metų pasakojama, kad pirmojo polonezo, kurį neseniai vėl išspausdinome, autorius nusižudė, jį sukūręs, ir jo nebėra gyvo. Maloniai pranešame, kad faktas neteisingas: autorius tikrai nemirė, šiuo metu gyvena Sankt Peterburge, eina Rusijos imperijos senatoriaus pareigas ir yra sukūręs daug kitų muzikos kūrinių, estetiniu požiūriu ir išraiškos priemonėmis nemenkesnių už minėtą polonezą.“

Pirmą kartą išgirdau tą apie mane sukurtą mitą, kuris galėjo pasklisti tik per aštuonerius mano emigracijos metus, laikotarpiu, kai nebuvau tėvynėje ir buvau laikomas mirusiu, bet iš tikrųjų sveltima pavarde klajojau Vokietijoje, Italijoje ir Konstantinopolyje¹³.

Kadangi 1811 metais Sankt Peterburge turėjau svarbių darbų, kurie atėmė visą mano laiką ir dėmesį, aš tik nusišypsojau, pamatęs Leipcige išspausdintą egzempliorių, kurio autorius karštai stengėsi įrodyti, jog aš gyvas. Beje, nežinojau, kad mano polonezas tebebuvo populiarus, nes tuo nesidomėjau. Tik 1822 metais, kai išvažiavau iš Rusijos į Italiją, įvairiu metu ir skirtingose vietose sužinojau visas smulkmenas apie sklandžiusius gandus, kurių nuo jų neslėpsiu, nes atkakliai norite apie juos išgirsti.

Atvykęs į Dresdeną 1823 metų sausio mėnesį, ėmiau sklaidyti senus Leipcigo muzikinio laikraščio numerius, nes buvau tikinamas, kad ten kalbama apie mane. Iš tikrųjų juose aptikau keletą straipsnių, kuriuose buvau labai giriamas už savo romansus ir polonezus, ypač už *in fa*. Laikraščio redaktoriai mano kūriniuose atkakliai ieškojo genialumo, skonio, originalumo ir jausmo. Jie net teigė, kad lenkų muzikoje esu tas, kuo Vokietijoje buvo Haidnas dėl savo garsųjų menuetų, kurių joks kitas menininkas neįstengė imituoti.

Toks palyginimas būtų galėjęs apsukti man galvą, bet labai nuoširdžiai prisipažinsiu, kad niekada nepretendavau būti kompozitoriumi, kad visiškai nevertinau savo menko talento, nes nesijaučiačiau galįs kurti rimtą muziką ir, beje, niekada neturėjau nei laiko, nei noro bandyti išgarsinti savo vardą, rašydamas muzikinius kūrinius.

Muzikos prekių parduotuvėse Dresdene aptikau savo polonezus, išspausdintus Prahėje, Berlyne, Vienoje ir Nešatelyje¹⁴. Šis egzempliorius buvo pavadintas *Du garsūs I. P. Oginskio polonezai*. Kitame egzemplioriuje, nežinia kur spausdintame, buvo pridurta J. W. P. Iš to supratau, kad šios kopijos darytos Lenkijoje, nes sveltimaliai leidėjai, nežinodami, kaip sutvarkyti mano titulų, paliko I. P., lenkišką *Imci Pana* – Pono trumpinį, o kiti parašė J. W. P. – *Jo Ekscelencija Ponas* sutrumpinimą.

Tiems, kurie nežino, kad lenkų kalboje nėra artikelių ir asmenvardžiai linksniuojami kaip ir visi kiti linksniuotini žodžiai, keista, nes kai kuriuose mano polonezų egzemplioriuose pamato užrašyta ne *Oginskis*, bet *Oginskio* (tai mano pavardės kilmininkas). Kartais mane prajuokina klausimas, ar tai nėra dvi skirtingos pavardės?

Kai kuriuose egzemplioriuose tebuvo trys polonezai, kurių pirmasis visur pažymėtas žodžiu *garsusis* arba *mėgstamiausias*, po jo dažniausiai eidavo polonezas *la minor*, kurį pavadinau *Atsisveikinimo*, ir *sol mažor*, kurį buvau aranžavęs keturioms rankoms, beje, šis buvo sutrumpintas ir pritaikytas groti dviem rankomis.

Nesiskųskite, Pone, kad pasakojau net smulkiausias detales, bet tikrai išdėsciau dar ne viską.

Kai vieną dieną vaikštinėjau Dresdenu gatvėmis, pamačiau adresų biurą ir, smalsumo vedamas, užsukau. Panelė vokiečių, kuri ten esančioje paroduotuvėleje pavadavo tėvą, suprato, kad esu svečias, ir paklausė iš kokios šalies.

Išgirdusi, kad esu lenkas, ėmė šlovinti mano tautiečių, kurių keletą pažinojo Dresdene, ištikimybę ir drąsą, paskui maloniai pasmalsavo, ar nepažinojau lenko Oginskio, kurio sukurtą polonezą groja visur ir visi aprauda jo liūdną galą? Išgirdęs klausimą nusipypsojau, pagroju polonezą pianinu, kurį pamačiau paroduotuvėje, ir pasidomėjau, ar tai tas pats polonezas, apie kurį ji kalbėjo?.. Ji linktelėjo galvą ir pravirko kartodama, esą niekada nėra buvę, kad, klausydama tos muzikos ir ją grodama, nepralietų ašarų dėl vargšo jaunuolio, kuris ją sukūrė, likimo.

Aš pradėjau nuoširdžiai juoktis ir padėkojau jai už dėmesį autoriui, bet pridūriau, kad ji be reikalo gaili to jaunuolio, nes mato jį prieš save. Panelė išsigandusi atsoko ir riktelėjo: „Kaip!.. Tai ne-

įmanoma... Negi jūs prisikėlėte iš numirusiųjų? Ne, jūs norite mane paguosti... Šio polonezo autorius nebegyvas, mes turime patikimų žinių apie jo mirtį... Iš pradžių visi pasakojo, kad jis neištvėrė tėvynės nelaimių ir nusižudė, bet dabar žinome, kad tai atsitiko dėl apmaudo iš meilės ir pavydo, kuris jį pastūmėjo žengti tą nevirties padiktuotą žingsnį... Vargšas jaunuolis! Tikrai žinome, kas jam nutiko, nes turime net eiles, kurias jis parašė prieš nusižudydamas, jos dainuojamos visoje Vokietijoje.“

Taip kalbėdama ji žiūrėjo į mane ir nustebusi, ir su baime, ir niekas turbūt nebūtų jos įtikinęs kitaip, jei į paroduotuvę netyčia nebūtų užsukęs Saksonijos karaliaus adjutantas generolas Blešynskis¹⁵. Jis pradėjo juoktis iš jaunosios panelės baimės, patiklumo ir užtikrino, kad esu tas Oginskis, dėl kurio ji taip verkė. Pakartojus tai du kartus, mergina iš nuostabos apstulbo, bet nusiramino ir liko tokia patenkinta, kad sunku apsaityti. Ji nubėgo ieškoti vokiškų eilių, apie kurias buvo pasakojusi ir kurių autorius turėjau būti aš. Man jos pasirodė labai egzaltuotos ir romantiškos. Ji pažadėjo jas nukopijuoti savo ranka ir galų gale patikėjo, kad *Todten polonaise* (taip jis buvo vadinamas) autorius yra gyvas.

Tą pačią dieną su keliais kitų šalių pasiuntiniais vakarieniauavau pas Rusijos pasiuntinį poną Kanikovą. Daug kalbėjome apie baimę, kurią sukėliau jaunajai paneli, ir visi sutarėme, kad nėra nieko juokingesnio už gaudus, skleidžiamus Vokietijoje apie tragišką polonezo autoriaus likimą. Anglijos pasiuntinys Dresdenu dvare,

(Nukelta į 14 p.)

Florencija. Vyto Rutkausko nuotrauka

(Atkelta iš 13 p.)

negalėjęs laiku atvykti vakarieniauti pas poną Kanikovą, prisistatė vėliau vakare ir rado dar neišsiskirsčiusią publiką; tik aš vienintelis buvau išėjęs į teatrą. Tada vėl buvo grįžta prie pokalbio, kuris visus linksmino vakarieniaujant, ir vėl, dabar jau girdint Anglijos pasiuntiniui, užsiminta apie polonezo muziką ir jo autoriaus mirtį. Anglas, atrodo, nežinojo visų smulkmenų. Jis labai atidžiai klausėsi kalbų ir atrodė giliai susimąstęs, bet galiausiai, išgirdęs, kad autorius gyvas, pašoko, sudavė ranka į greta stovintį stalą ir labai rimtai tarė: „Labai gaila, kad jis nenusižudė!“ Lengva įsivaizduoti, kad visi prapliupo juoktis ir kitą dieną skubėjo papasakoti man apie nepakartojamą anglų būdo originalumą.

Įžymusis kompozitorius Vėberis¹⁶, tuo metu vadovavęs Dresdno karališkojo teatro operai, pagarsėjęs savo *Freü-Schütze (Laisvasis šaulys)*¹⁷, atvyko pas mane ir kuo nuoširdžiausiai gyrė mano muzikinę kūrybą.

Ponas Livius¹⁸, anglas, labai vertinęs gerą muziką ir pastatęs Londono teatre keletą savo operų, manęs uoliai ieškojo visuose Dresdno susibūrimuose ir nuolat prašinėjo pono Kanikovo supažindinti mudu. Jis ilgai šnekėjo apie džiaugsmą, kurį mano muzika kėlė jo tautiečiams, ir pridūrė, kad susitikimas su garsiojo polonezo autoriumi yra gražiausia diena jo gyvenime.

Kurpinski¹⁹, Varšuvos teatro direktorius, tuo metu keliavęs į Paryžių ir Londoną, buvo užsukęs į Dresdeną ir per vienos itališkos operos spektaklį netyčia atsidūrė greta manęs. Iš kelių ten buvusių lenkų išgirdęs, kas esu, reiškė man susižavėjimą dėl to, kad pirmą kartą mato asmenį, kurio muzikiniais kūriniais visada žavėjosi, –

autorių nuostabiųjų polonezų, tautos garbės ir pasididžiavimo, turinčių tapti pavyzdžiu ir modeliu visiems tokio pobūdžio kūriniams.

Baigdamas jums pasakoti apie savo viešnągę Dresdene pridursiu, kad vienas jaunuolis, pavarde Inkermanas²⁰, sėkmingai patobulinęs litografijos meną, manęs primygtinai prašė duoti jam savo polonezus, romansus ir kitus muzikinius kūrinius su mano paties darytais pataisymais. Jis savo lėšomis ir iniciatyva išspausdino visus tuos kūrinius keturiuose labai elegantiškai išleistuose rinkiniuose. Kiekvieno rinkinio pradžioje nurodė, kad spausdinta iš originalo, gauto iš paties autoriaus. Inkermanas, nuvykęs į Italiją, dėkingumo kupinuose laiškuose maloniai pranešė, kad tie leidiniai atnešė jam nemažai naudos, ir kaip padėkos žodį atsiuntė keletą man dedikuotų muzikos kūrinių ir litografijos darbų, kuriuos buvo ištobulinęs taip, kad geriau ir būti negali²¹.

Kai atvykau į Italiją, ponai Rikordis²², Griua (Grna?) ir kt. prašė mano kūrinių rankraščių, kuriuos ketino išleisti keliais rinkiniais Milane. Kartu jie išleido šešis mano prancūziškus romansus, kuriuos grafas Skribanis²³ išvertė į italų kalbą²⁴.

Baigiantis 1826 metams, Florencijos *Pergolės* teatre vykusiam koncerte mane maloniai nustebino panelė Alina Bertran²⁵, garsi Prancūzijos dvaro arfininkė, atlikusi pačios aranžuotą fantaziją arfai pagal Oginskio polonezą (pirmiausia išleistą Paryžiuje, paskui Milane).

Bet labiausiai mane nustebino ir pralinksmino mano muzikos leidinio, atsiųsto iš Paryžiaus, pavadinimas: *Trys garsūs Oginskio polonezai fortepijonui arba arfai, Paryžius, muziko Dėmaro leidykla, Bouloix gatvė, 13*. Nesismulkindamas pasakysiu, kad du pirmieji

Florencija. Vyto Rutkausko nuotrauka

priklauso man, tai *in fa* ir *la minor*, kurį buvau įpratęs vadinti *Atsiveikinimo*, o trečiojo negaliu laikyti savu ir pykčiau, jei būčiau jo autorius. Tačiau jis vis dėlto garsus, tik dėl kitos priežasties – jį visi vadino mėgstamiausiu Kosčiuškos²⁶ polonezu²⁷. Nežinau, kas tą kūrinių parašė, bet jis tinka tik šokiui ir visai nepanašus į kitus mano polonezus.

Virš šio egzemplioriaus pavadinimo – didelė, gana gerai atspaus-ta vinjetė. Vienoje pusėje pavaizduotas jaunuolis elegantiškais lenkiškais drabužiais, klūpantis tarp vešlių medžių prie upelio ir keliantis sau prie galvos pistoletą, lyg ketintų nusišauti, o kitoje, gilumoje, išpuoštas ir gerai apšviestas salonas, kuriame ant pakylės groja orkestras, o žiūrovai sėdi ant suolų. Jaunuolis šoka su keistokai apsirergusia ponia, kurią, atrodo, norėta pavaizduoti kaip lenkę.

Tiksliai vinjetės užrašo citata: „Oginskis, nusivylęs mylimosios abejingumu, puola į nevilgtį ir atsiveikina su gyvenimu grojant polonezą, kurį jis sukūrė nedėkingai meilužei, šokančiai su varžovu.“

Neaiškinsiu, kad tai juokinga ir tinka tik pramogai, bei gerai atspindi prancūzų lengvabūdiškumą. Vokietijoje pasitenkinama absurdiška pasakėle, Paryžiuje ji išspausdinama nesistengiant išsiaiškinti, ar tai tiesa. Gandai pasklinda tarp žmonių, ir žmonės jais patiki, remdamiesi muzikos kūrinių leidėjų liudijimais! Laimė, žurnalas *Le Journal de l'Etoile* 1826 metų gruodžio 6 d., remdamasis ką tik Paryžiuje išleistais *Atsiminimais apie Lenkiją*, papasakojęs apie anekdotišką mano tariamą savižudybę, pridūrė: „Ir vis dėlto tas pats Oginskis šiandien išleido *Atsiminimus apie Lenkiją ir lenkus*.“

Vokiečiai, prieš mane nužudydami, leido man sudainuoti daugiau nei keturiasdešimt labai patetiškų kupletų²⁸. Prancūzai buvo galantiškesni, jie paskutinį nevilties padiktuotą žingsnį sugebėjo pagardinti ne taip ekspresyviai, tačiau ir jų kūryba jausminga, pilna skausmo ir meilės. Štai keletas kupletų, kuriuos radau 1827 metų Paryžiaus kalendoriuje.

PASKUTINĖS JAUNUOLIO GYVENIMO AKIMIRKOS

N. B. Vietoj Oginskis parašyta Ovinska. Sunku net įsivaizduoti, kaip Prancūzijoje iškraipomi lenkiški asmenvardžiai, kai beveik visada painiojamos giminės.

I KUPLETAS

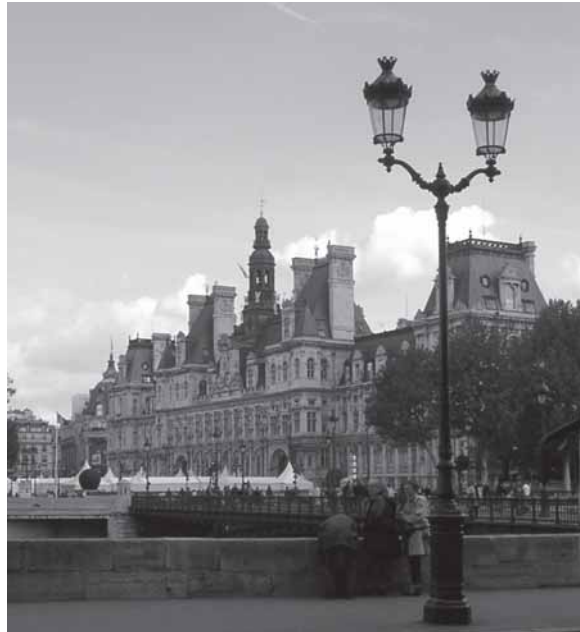
Į mirties bedugnę aš krentu.
Kieno gi blyškų atvaizdą,
Artėjantį manęs link, išvystu?
Žiaurioji Žiuli, ar tai tu?
Mylimąjį pasmerkus myriop
Pasirodai valandą mirties,
Kad jis gailėtūsi savosios gyvasties.

II KUPLETAS

Netrukus protėvius išvysiu.
Jau gedulingąja skraiste
Mirtis akis man dengia palengva.
Tik širdgėlą nuslėpkį nuo manęs,
Deja, kurią likimas mano tau sukels.
Mirtis man nebėra baisi –
Bet tavo ašarų našta man per sunki.

III KUPLETAS

Baigta. Per vėlu gailėtis.

Paryžius. Danutės Mukienės nuotrauka

Tai manęs neatgaivins, nors tu norėtum.

Ir jaučiu, kaip mano siela kyla,
Pasirengusi palikt mane.
Vis dėlto širdy viltis rusena –
Ateitis švelni; juk galima:
Jei gyvensiu tavo mintyse,
Aš gyvensiu. Net ir mirtyje.

Prieš baigdamas šį laišką, kuris jau ir taip pernelyg ilgas, noriu dar tarti žodelį apie tai, kokį įspūdį prieš daugelį metų mano polonezas padarė Ženevoje.

1825 metais ponia Šymanovska (Szymanowska)²⁹, Rusijos Imperatoriškosios Aukštybės pianistė, surengė koncertą, sulaukė gausių plojimų. Visi vienu balsu šaukė „bravo“ ir prašė dar pagroti Oginskio polonezą, nors jis tikrai nebuvo įrašytas į programą. Mieloji dainininkė maloniai išpildė publikos pageidavimą ir vėl susilaukė gausių aplodismentų.

Atvykęs į Ženevą 1826 metais, visur girdėjau, kad mano polonezas jau seniai žinomas ir grojamas su dideliu pasisekimu. Senas kopijuotojas, kuris man dirbo keletą mėnesių, tvarkydamas mano *Atsiminimų* rankraštį, pasakojo, kad per dvidešimt metų padaręs daugiau nei penkis šimtus to kūrinių kopijų. Vėliau sužinojau, kad per tą laiką vien tik į Londoną buvo išgabenta keli šimtai skirtingos talpos fonografo³⁰ cilindry su mano polonezo įrašų³¹.

Garsus Ženevos mokslininkas ir gydytojas Businis (tėvas), kuris mano muziką itin vertino, polonezus palygino su gražiausiomis elegijomis.

Ženevos skaitykloje pirmą kartą perskaičiau straipsnį, kuris buvo išspausdintas Londone leidžiamame muzikai skirtame laikraštyje *Panharmonicon*, kurio pirmieji numeriai ką tik buvo pasirodę.

(Nukelta į 16 p.)

Paryžiaus Nortdamo katedros (*Notre-Dame de Paris*) skulptūros. Danutės Mukienės nuotrauka

(Atkelta iš 15 p.)

Maloniai nustebug aptikęs savo pavardę tarp trisdešimties garsiausių kompozitorių, tokių kaip Haidnas, Mocartas, Bethovenas³², Čimaroza³³, Rosinis³⁴ ir pan., kurių kūrinių ištraukas ketinta spausdinti šiame leidinyje³⁵. Ponia Šymanovska, apie kurią jums ką tik pasakojau, viename savo laišku iš Londono 1825 m. gegužės 28 d. rašė: „Pone Grafe, negaliu jums nepapasakoti, kad visur groju jūsų polonezus, ir jų klausytis nenusibosta, jais visi žavisi.“

Kitame laiške, rašytame 1826 metų kovo 26 d., ji pasakojo: „Jumis čia visi žavisi. Kur tik benuvykčiau, visur manęs prašo pagroti jūsų kūrinius. Mėgstami visi jūsų kūriniai, bet ypatingai kraustomasi iš galvos dėl to mėgstamiausio, kuris gyvuos tiek, kiek gyvuos žmonija... Dažnai atlieku jūsų polonezus arfa, viena elegantiška Londono ponija turi tobulą instrumentą.“

Baigsiu laišką detale, kurią nuolat prisimenu. Paskutinis didvyris, kurio neteko Lenkija, kunigaikštis Juozapas Poniatovskis³⁶, žavėjosi mano polonezu, apie kurį tiek daug jums kalbėjau ir kurio klausytis jis niekada nepavargdavo. Girdėjau iš pačios ponios generolienės Kameneckos (mergautinė pavardė Trembicka), kad išties penkerius metus, pradėdamas 1796-aisiais, ji kiekvieną vakarą buvo prašoma groti tą polonezą susirinkusiesiems pas kunigaikštį Juozapą Blachoję, karališkosios pilies Varšuvoje dalyje, kurioje tuo metu gyveno kunigaikštis.

Nuoširdžiai jūsų M. O.

¹ Rankraštyje dominuoja 1822 m. data, tačiau yra minimi, aprašomi ir 1823–1827 m. įvykiai. (T. S.)

² Mažor. (S. N.)

³ Tikėtina, kad šis polonezas iki mūsų dienų neišliko. Žinomi trys Oginskio polonezai B-dur, iš kurių vienas turi 24, kitas 48, trečias 63 taktus. (T. S.)

⁴ Repriza (pranc. *reprise* – atnaujinimas, kartojimas). Muzikinio kūrinio padalos pakartojimas iš karto arba po tam tikro laiko. (D. M.)

⁵ Nežinoma, ar šis kūrinys yra išlikęs (D. M.)

⁶ Nežinoma, ar šis kūrinys yra išlikęs (D. M.)

⁷ Jekaterina Didžioji, Lietuvoje vadinta Kotryna II. Rusijos imperatorė (nuo 1762 m. liepos 9 d.). Gimė 1729 m. gegužės 2 d. Štetine (dab. Ščecinas, Lenkija), mirė 1796 m. lapkričio 17 d. Sankt Peterburge. (D. M.)

⁸ Šis (F-dur) maršas neturi nieko bendro su legionų giesme *Jeszcze Polska*, dar vadinama *Dombrovskio mazurka*, kaip anksčiau manė daugelis istorikų (pvz., V. Pozniakas, „Lenkijos tautinio himno genezė“, *Dainininkas*, 1939, nr. 2–3). (T. S.)

⁹ Janas Ksaveras Lafevras (Jean Xavier Lefèvre). Muzikos pedagogas ir daugelio kamerinių instrumentinių kūrinių bei kūrinių orkestrui autorius, XIX a. pr. labai populiarus leidinio *Grojimo klarnetu mokykla* (išspausdintas 1802 m.) autorius. Paryžiaus konservatorijoje jis mokė groti klarnetu. Gimė 1763 m., mirė 1829 m. (S. N.)

¹⁰ Aleksandras Pavlovičius Romanovas. Rusijos imperatorius (1801–1825), didysis Suomijos kunigaikštis (1809–1825), Lenkijos karalius (1815–1825). Gimė 1777 m. gruodžio 23 d. Sankt Peterburge, mirė 1825 m. gruodžio 1 d. Taganroge. (D. M.)

¹¹ Juzefas Kozlovskis (Juzef Kozłowski). Kompozitorius, muzikos mokytojas. Gimė 1757 metais. Iš pradžių jis buvo Varšuvos katedros orkestro muzikantas, vėliau dirbo muzikos mokytoju aristokratų namuose. XVIII a. 8 dešimtmetyje išvyko į Rusiją. Čia 20 metų ėjo direktoriaus pareigas imperatoriškuose muzikos teatruose. Kūrė polonezus, romansus, sceninius kūrinius. Parašė nemažai kūrinių religine tema. Mirė 1831 m. (T. S.)

¹² Leidėjo pavardę M. K. Oginskis yra užrašęs klaidingai. I. Belzos knygoje *Lenkijos muzikinės kultūros istorija* (Muzgiz, 1954, t. 1, p. 274) nurodyta, kad jis buvo Dalmas. (T. S.)

¹³ Tuo laikotarpiu M. K. Oginskis, būdamas emigracijoje, naudojo pseudonimus Žanas Ridelis, Michailovskis, Dzieduščyckis, taip pat ir Martin. (S. N.)

¹⁴ Nešatelis (pranc. *Neuchâtel* – Naujoji pilis) – Nešatelio kantono sostinė, miestas Šveicarijos vakarinėje šalies dalyje, prie Nešatelio ežero. (D. M.)

¹⁵ Ipolitas Blešynskis (Hipolit Bleszyński). Kariškis. Gimė 1766 metais. Jis dalyvavo 1792 metų kampanijoje kaip kunigaikštis Juozapo Poniatovskio armijos karininkas. Mirė 1824 m. (T. S.)

¹⁶ Karlas Marija fon Vėberis (Carl Maria von Weber). Vokiečių kompozitorius, dirigentas, vokiečių romantinės operos pradininkas. Gimė 1786 m. klajojančios operos trupės muzikantų šeimoje. Mokėsi Miunchene, Vienoje, Manheime bei Darmštate. 1821 m. Berlyno teatro atidarymo proga pastatė savo romantinę operą *Laisvasis šaulys*. Ji jam atnešė pirmąją didelę sėkmę scenoje. Iki šiol garsi jo operos kompozicija *Euriantė* (1823). Kitos jo operos – *Pėteris Smolis* (1803), *Silvana* (1810), *Abu Hasanas* (1811), *Oberonas* (1826) – sulaukė mažesnės sėkmės. Vėberio simfonijos, uvertiūros, koncertai fortepijonui bei klarnetui, kamerinė ir fortepijoninė muzika plačiai žinoma ir grojama iki šiol. Mirė kompozitorius 1826 m. Londone. Po 15 metų jo palaikai buvo perkelti į Dresdeną. (D. M.)

¹⁷ Operos *Laisvasis šaulys* premjera įvyko 1821 m. birželio 18 d. Berlyne. (T. S.)

¹⁸ K. Kurpinski *Kelionių dienoraštyje* (1823) yra minimas ne kompozitorius Livius, o kompozitorius Livinsas. (T. S.)

¹⁹ Karolis Kazimieras Kurpinski (Karol Kazimierz Kurpiński). Lenkų kompozitorius, dirigentas ir pedagogas. Gimė 1785 m. kovo 6 d. Vlošakovice (Włoszakowice), mirė 1857 m. rugsėjo 18 d. Varšuvoje. (D. M.)

²⁰ Johanas Davidas Gotfridas Inkermanas (1791–1856). Spaudos verslu užsiėmė 1820–1829 m. (D. M.)

²¹ Gyvendamas Vilniuje 1817 metais savo lėšomis pas tuo metu į miestą užsukusį gana įgudusį vokiečių menininką išspausdinau savo polonezus ir romansus. Leidiniai buvo skirti paremti vargstančiuosius, maždaug 500 žmonių, gyvenusių Vilniaus labdaros draugijos, kurios pirmininku buvau, namuose. Galėtingi žmonės puolė juos pirkti ir neturtėlių fondas pasipildė nuo šešių iki septynių simtų aukso dukatų. (M. K. O.)

²² Džovani Rikordis (Giovanni Ricordi). Italų smuikininkas ir klasikinės muzikos leidytojas *Casa Ricordi*, kuri tuo metu buvo didžiausia muzikos leidybinė

firma, steigėjas. Giambatisto Ricordžio ir Angiolos de Medici sūnus. Gimė 1785 m. Milane. Ten 1853 m. kovo 15 d. ir mirė. (D. M.)

²³ V. Pozniakas daro prielaidą, kad pavardė *Scribani* buvo kompozitoriaus, kuris mėgo rašyti poeziją, pseudonimas (Pozniakas V., „Vokalinis romanas M. K. Oginskio kūryboje“, *Muzikologiniai tyrinėjimai ir užrašai*, Krokava, 1934, I sąsiuvinis, p. 35–36 / Poźniak V., „Romans wokalny w twórczości M. Kl. Ogińskiego“, *Rozprawy i Notatki Muzykologiczne*, Kraków, 1934, zeszyt I, s. 35–36). (T. S.)

²⁴ Rikordžio parduotuvėje vienas po kito pasirodė išspausdinti šeši mano polonezai, šeši romansai, išversti į italų kalbą, du romansai italų kalba, naujas prancūziškas romansas, aštuoni mano paskutinieji polonezai, *Odi di un uom che muore* (itališkas romansas), romansas *Paskutinė graži rudens diena*, romansas *Pabudimas*. (M. K. O.)

²⁵ Alina Bertran – apie ją išsamiai rašoma knygos „Laiškai apie muziką“ (Vilnius: Regionų kultūrinių iniciatyvų centras, 2014) 91 puslapyje. (D. M.)

²⁶ Tadas Kosciuszka (Andrzej Tadeusz Bonawentura Kościuszko). Abiejų Tautų Respublikos (ATR) didikas, nacionalinis didvyris, generolas, 1794 m. sukilimo prieš Rusiją ir Prūsiją vadovas. Lietuvoje vienas iš šio sukilimo vadų buvo M. K. Oginskis, o Vilniaus apylinkėse veikusių sukilėlių vadavietė veikė Oginskiams priklausiusiuose Slušų rūmuose (Vilniaus Antakalnio mikrorajonas, Neris upės pakrantė). T. Kosciuszka gimė 1746 m. vasario 4 d. Kosavoje (Baltarusija), mirė 1817 m. spalio 15 d. Zoloturne (Solothurn, Šveicarija). (D. M.)

²⁷ Kalbama apie kūrinių, žinomą kaip *Kosciuskos polonezas*, kuris buvo labai populiarus jau XVIII a. pabaigoje. Veikiausiai šio kūrinio autorius yra A. J. Bartickis (A. J. Barcicki), tačiau yra pagrindo manyti, kad tai galėjo būti ir pats T. Kosciuszka. Apie tai rašoma H. Dorabalskos leidinyje *Polonezas iki Šopeno* (Varšuva, 1938, p. 64) / (H. Dobralska, *Polonez przed Chopinem*, Warszawa, 1938, s. 64). (T. S.)

²⁸ Man pasakoją, kad jų buvo išspausdinta gerokai daugiau, bet nesugebėjau jų gauti. Atrodo, kad eiliuotojai kūrė juos kiekvienas pagal savo skonį ir pagal tai, ką, jų nuomone, turėjau išgyventi prieš susidurdamas iš meilės ir pavydo. (M. K. O.)

²⁹ Marija Agata Wolovska-Šymanovska (Marianna Agata Wolowska-Szymanowska). Pasaulinio garso lenkų kompozitorė ir viena iš pirmųjų XIX a. profesionalių pianisčių virtuozų. Gimė 1789 m. gruodžio 14 d. Varšuvoje. Ji gastroliavo daugelyje pasaulio šalių. Atlikėjos virtuoziškumas ir melodingumas (ją vadino *Fieldas sijone*) prisidėjo prie europietiško romantizmo-pionizmo formavimo. Ja žavėjosi daug žinomų poetų ir muzikantų. Jai savo kūrinių yra dedikavęs A. Mickevičius, J. V. Getė, D. Fieldas, L. Kerubinis, N. Humelis. M. Šymanovskai j albumą M. K. Oginskis įrašė savo antrąjį polonezą *F-dur* (jis yra paminėtas šio laiško pradžioje) ir pažymėjo, kad „šį polonezą perrašė Florencijoje 1824 m. lapkričio 7 d., kad ši dovana kartais primintų poniai Šymanovskai apie jį“ (*Maria Szymanowska*, Krókw, 1954, s. 44). Asmeninis M. Šymanovskos gyvenimas nenusisekė. 1810 m. ji ištėkėjo už žemvaldžio Šymanovskio, kilusio iš Varšuvos, bet karjeros, kurią labai rimtai vertino, neatsisakė. Vyras tam nepritarė. Tai buvo viena iš priežasčių, kodėl jiedu 1820 m. išsisiskyrė. Po skyrybų pianistė pasiliko vyro pavardę, pati augino ir išlaikė savo vaikus. Suderinti motinystę ir aktyvią muzikinę veiklą buvo sudėtinga. Ji turėjo ir finansinių problemų. Prieš mirtį nesugebėjo pasirūpinti dukterų kraičiu. Jos dukra Celina buvo poeto Adomo Mickevičiaus žmona (juos supažindino A. Mickevičiaus draugas – rašytojas, etnografas ir gydytojas iš Vilniaus Stanislas Moravskis), o antroji dukra Helena po motinos mirties ištėkėjo už Vilniaus universiteto rektoriaus Pranciškaus Simono Malevskio sūnaus Jeronimo Malevskio. Mirė M. Šymanovska 1831 m. liepos 25 d. Sankt Peterburge. (D. M., T. S.)

³⁰ Fonografas – pirmasis prietaisas, skirtas garsui įrašyti ir atkurti. Jį 1877 m. lapkričio 21 d. išrado Tomas Edisonas. Fonografas garsą įrašydavo į ant besisukančio cilindro užmautą foliją, prie popierinės membranos pritvirtintai adatai kilnojan-tis ir paliekant ant folijos išraižytus griovelius. Įrašytas garsas buvo atkuriamas tokiu pačiu principu, t. y., judant adatai, vibracijos buvo perduodamos į elastingą membraną. Tai ir sukeldavo garsą. Tuo metu tai buvo stulbinantis išradimas, lėmęs panašių įrenginių – tokių kaip gramofonas (patefonas) – atsiradimą. (D. M.)

³¹ Jūs, be abejo, žinote, kad Ženevoje parduodama daugiau muzikos rankraščių, nei spausdintų variantų, nes tai daug pigiau, be to, nors šiame mieste pilna užsieniečių, man pavyko rasti tik dvi muzikos prekių parduotuves ir tose pačiose pasirinkimas buvo labai menkas. (M. K. O.)

³² Liudvikas van Bethovenas arba Betovenas (Ludwig van Beethoven). Vienas iš žymiausių pereinamojo laikotarpio iš klasicizmo į romantizmą kompozitorių. Bethovenas gimė 1770 m. gruodžio 17 d. Bonoje (Vokietija). Jis kūrė simfonijas, uvertiūras, muzikos kūrinius teatro pastatymams, koncertus smuikui su orkestru, fortepijonui su orkestru, styginių kvartetams, fortepi-

Paryžiaus Norddamo katedra (*Notre-Dame de Paris*). Danutės Mukienės nuotrauka

joninius trio, sonatas smuikui ir fortepijonui, sonatas violončelei ir fortepijonui, sonatas fortepijonui, variacijų ciklus fortepijonui, oratorijas, operas, mišias, arijas, dainas ir kt. Jo kūryba darė didelę įtaką vėliau kūrusiems kompozitoriams. Mirė Liudvikas van Bethovenas 1827 m. kovo 26 d. Vienoje. (D. M.)

³³ Čimaroza buvo laimingesnis už daugelį po jo kūrusių kompozitorių, nes garsus Romos abatas Petroselinis davė nemažai groteskinių poemų jų operoms. Tad pakako kurti tik libretus, kaip sakiau anksčiau. (M. K. O.)

³⁴ Džoakinas Antonijus Rosinis (Gioacchino Antonio Rossini). Italų kompozitorius, vienas iš žymiausių, produktyviausių ir talentingiausių italų operos kūrėjų. Gimė 1792 m. vasario 29 d. Pezare (Italija). Jo tėvai buvo muzikantai (tėvas grojo trimitu ir valtorna, motina buvo dainininkė). Turėjo gerą balsą, jaunystėje dainuodavo bažnytiniuose choruose, akomponuodavo ir diriguodavo operos teatruose. 1806–1810 m. Rosinis mokėsi Bolonijos muzikos licejuje. 1806 m. buvo išrinktas Bolonijos filharmonijos akademijos nariu. 1810 m. sukūrė savo pirmąją operą – *Vekselis jungtuvėms*. Vėlesniais metais rašė operas Venecijos ir Milano teatrams, nuo 1824 m. ėjo Italijos teatro direktoriaus pareigas Paryžiuje. 1836–1855 m. gyveno Bolonijoje, Florencijoje, vadovavo Bolonijos muzikos licejui. 1855 m. vėl įsikūrė Paryžiuje. Čia jo namai garsėjo kaip lankomiausias muzikos salonas. Buvo vedęs (1821 m.) dainininkę Izabelę Kolbran (Isabella Colbran), kuri mirė 1845 metais. Po dviejų metų vedė antrą kartą – 1847 m. jo žmona tapo Olimpija Pelisjė (Olympe Pelissier). Mirė Rosinis 1868 m. lapkričio 13 d. Prancūzijos miestelyje Pasi, netoli Paryžiaus. 1887 m. jo palikai perkelti į Florenciją ir palaidoti Šv. Kryžiaus bazilikoje. (D. M.)

³⁵ Teisingas šio mėnesinio žurnalo pavadinimas yra *The Harmonicon*. Jis buvo leidžiamas 1823–1833 metais. H. Mendelis Musikalisches Conversations Lexicon rašo, kad 1824 m. šis žurnalas išspausdino M. K. Oginskio *Legendą*. Deja, nėra pateikta jokių smulkesnių detalių apie tą polonezą autoriaus nežinoma kompozicija. Pagal Grovės *Dictionary of Music and Musicians* (t. 3, p. 683), šiame mėnesiniame žurnale 1824 m. buvo išspausdinta dvylika M. K. Oginskio polonezų. (T. S.)

³⁶ Juozapas Antanas Poniatovskis (Józef Antoni Poniatowski). Kunigaikštis, generolas, Prancūzijos maršalas, Žiezmarų seniūnas, paskutiniojo Abiejų Tautų Respublikos (ATR) karaliaus (1764–1795) Stanislovo Augusto Poniatovskio (Stanisław August Poniatowski) sūnėnas. J. Poniatovskis gimė 1763 m. gegužės 7 d. Vedene, mirė 1813 m. spalio 19 d. prie Leipcigo. (D. M.)